

Микола Тимошик

СЕЛО ДАНИНА ЯК ЦЕНТР БЛАГОЧИННОГО ОКРУГУ

Йдеться про маловідомий у структурі єпархіального управління церквами ХІХ століття підрозділ – благочинний округ. На прикладі другого благочинія Ніжинського повіту та його багатолітнього керівника – настоятеля храму села Данини протоієрея Петра Скорини – детально висвітлюється діяльність цього підрозділу за такими напрямками: контроль за використанням церковних земель в окрузі; робота зі скаргами та зверненнями прихожан; опіка шкільними справами; збір коштів на важливі єпархіальні проекти; акції на підтримку нужденних; допомога єпархіальному церковно-свічному заводу.

Ключові слова: благочинний округ, єпархіальне управління, село Данина, протоієрей Петро Скорина, церковні землі, школи, свічний завод.

Поняття «благочинний округ» в сучасному науковому обігу є незвичним. Однак він був досить поширеним у минулому й означав певну територіальну одиницю, підпорядковану конкретному єпархіальному управлінню.

Для кращого управління церковними справами й оперативного вирішення різноманітних питань діяльності приходів на місцях, усі церкви Чернігівської єпархії, у межах кожного повіту, були розділені за благочинними округами.

Структура повітового благочиння

Ніжинський повіт, як один із найбільших за кількістю церков єпархії, складався від середини ХІХ століття із трьох, а з 1884 року – чотирьох благочинних округів [1].

Зважаючи на малодоступність інформації про підпорядкування населених пунктів повіту такій специфічній духовній структурі, подамо склад цих округів.

До першого округу входили усі церкви міста Ніжина. На кінець ХІХ століття таких було 16. Це Богоявленська, Вознесенська, Воздвиженська, Грецько-Михайлівська, Іоанно-Богословська, Інститутська, Соборно-Миколаївська, Преображенська, Покровська, Пантелієво-Василівська, Троїцька, Успенська, три цвинтарні церкви (Митрофанівська, Івано-Милостивська, Жінок-мироносиць) та церква Ніжинського богоугодного закладу.

Два старовинні монастирі в Ніжині – Благовіщенський чоловічий та Введенський жіночий – не підпорядковувалися місцевим округам, а керувалися безпосередньо з Чернігова.

Данинська Свято-Троїцька церква входила до другого благочинного округу. Фактично це села, розміщені нижче південнішої межі Ніжина, починаючи від Талалаївки та Крапивни. Перелічимо діючі на той час храми цього округу в селах. Це, крім Данини, Андріївка (Троїцька церква), Безуглівка (Михайлівська), Бакаївка (Михайлівська), Галиця (Миколаївська), Дорогинка (Миколаївська), Заудайка (Покровська), Курилівка (Трьох-Святительська), Крапивна (Варваринська), Лосинівка (Іоанно-Богословська та Троїцька), Монастирище (Різдва-Богородиці),

---

© Тимошик Микола Степанович – доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри видавничої справи та мережевих видань Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв.

Макіївка (Вознесенська), Носівка (Преображенська), Пашківка (Преображенська), Рівчак (Антонієво-Феодосіївська), Синяки (Єленинська), Сальне (Андріївська), Талалаївка (Параскевицька), Шняківка (Введенська), Шатура (Михайлівсько-Олександрівська церква). Ще в списках віднаходимо дві церкви округу без зазначення населених пунктів – Варваринську цвинтарну та Михайлівську. Таким чином, до цього округу належало 23 церкви 21 населеного пункту колишнього Ніжинського повіту, які тепер адміністративно перебувають, окрім Ніжинського, ще й у Носівському, Прилуцькому та Ічнянському районах.

Третій благочинний округ склали населені пункти, розміщені вище північної межі Ніжина. Це Березанка (Різдва-Богородицька церква), Вертіївка (Миколаївська і Троїцька), Велика Кошелівка (Петро-Павлівська), Вересоч (Троїцька), Дроздівка (Георгіївська), Дрімайлівка (Іллінська), Заньки (Миколаївська), Крути (Михайлівська та церква станції Крути), Кунашівка (Петро-Павлівська), Кагарлик (Михайлівська), Липів Ріг (Георгіївська), Мала Кошелівка (Успенська), Орлівка (Вознесенська), Хибалівка (Різдва-Богородиці), Черняхівка (Троїцька церква).

До четвертого благочинного округу, що утворився останнім, входили 16 церков, що розміщені в селах так званого носівського куца. Це Володькова Дівиця (Богоявленська і Миколаївська церкви), Колісники (Успенська), Кукшин (Троїцька), Мрин (Успенська), Мельників (Миколаївська), Носівка (Воскресенська, Миколаївська, Троїцька, Успенська), Плоске (Петро-Павлівська), Переходівка (Олександра Невського), Стодоли (Різдва Богородиці), Смолянка (Миколаївська), Хотинівка (Воздвиженська церква).

Керівник округу

Керувати цими округами рішенням єпархіального управління мав найавторитетніший, найдосвідченіший у тому окрузі священник.

Сталося так, що упродовж майже 40 років (від 1864 до 1903 років) на чолі другого благочинного округу Ніжинського повіту стояв священник Данинського Свято-Троїцького храму отець Петро Скорина. Таким чином, Данина була своєрідною столицею одного з найбільших у повіті благочинних округів.

Цікаво, а які села стали центральними для інших двох благочинних сільських округів повіту? У третьому окрузі такою була Вертіївка (благочинний Олександр Гурський), у четвертому – Володькова Дівиця (благочинний Микола Максимович). Центром першого округу, що, як відомо, об'єднував усі ніжинські храми, стала Іоанно-Богословська церква на чолі з благочинним – настоятелем цієї церкви Федором Васютинським [2].

Посада благочинного округу та той час була досить шанованою і відповідальною. Вона накладала на виконавця, окрім численних священничих справ у власному приході, немало додаткових обов'язків. Йшлося зокрема про управління й контроль діяльності кожного з підпорядкованих округу церковних приходів. Це, передусім, господарські, земельні, фінансові справи; розгляд скарг і заяв прихожан на діяльність духовних осіб храмів; підбір, заміна, переміщення кадрів священників, псаломщиків, дяків, представлення їх до нагород; діяльність церковноприходських шкіл та народних училищ; поширення духовної літератури; підтримка всіх ініціатив духовної консисторії. Це також і налагодження оперативного зв'язку з єпархіальним управлінням у Чернігові (а це означає – і часті поїздки туди) з оперативного розв'язання усіх перелічених вище питань.

В основу аналізу діяльності другого благочинного округу Ніжинського повіту та його керівника, данинського священника Петра Скорини, візьмемо публікації з цієї проблематики «Черниговских Епархиальных Известий».

Благочинним другого благочинного округу Ніжинського повіту о. Петра Скорину, священника с. Данини, було призначено розпорядженням по Чернігівській єпархії 15 липня 1864 року [3]. До того він рік випробовувався на посаді помічника благочинного в цьому ж окрузі [4].

На момент призначення на цю посаду новому благочинному виповнилося 38 років. З них 17 років працював священником двох сільських приходів.

Народився Петро Васильович Скорина 25 листопада 1826 року в селі Орлівці Ніжинського повіту (тепер – Куликівського району). Походив із дворян. Після закінчення Чернігівської духовної семінарії в 1847 році рукоположений (23 листопада) в сан священника Св. Троїцької церкви села Грабівка Козелецького повіту, де працював 11 років. Після отримав призначення на священничий послуг до села Данини Ніжинського повіту. Таким чином, до призначення благочинним він встиг попрацювати в Данинському Свято-Троїцькому храмі п'ять років.

За цей час добре зацінався не лише із священниками сусідніх сіл, а й цілого округу. Інтелігентність, непоказна набожність, начитаність, вміння вислухати співрозмовника, скромність в оцінці своїх вчинків, завзятість, вміння доводити почату справу до кінця – цілком очевидно, що ці чесноти, якими володів, допомогли молодому благочинному набути авторитету й поваги в окрузі. І результати праці не забарилися.

Через 22 роки після призначення данинського священника Петра Скорини благочинним округу, напередодні Великодня 1886 року, в Данину доставили з Носівського телеграфу урядову телеграму: за великі заслуги перед церквою указом царя Петро Скорина нагороджений саном протоієрея. Указ імператора друкують «Черниговские Епархиальные Известия» – номер від 1 травня 1866 року. По всій Чернігівській єпархії таких нагороджених було два – окрім Петра Скорини, ще священник церкви села Ярославці Глухівського повіту Георгій Мироненко [5].

Весною 1885 року данського священника Петра Скорину обирають членом Чернігівського єпархіального комітету Православного Місіонерського Товариства, головою якого був на той час преосвященний Веніамін – єпископ Чернігівський і Ніжинський [6].

Основні напрямки діяльності благочинія

Таким чином, упродовж багатьох років не до Ніжина, а до Данини стали приїздити священники з усіх околиць округу для розв'язання нагальних питань життя приходів. У свою чергу, благочинний все частіше виїздив у довколишні села, де на нього чекали також невідкладні справи.

Спробуємо на конкретних прикладах проаналізувати діяльність благочинного, згрупувавши справи за такими напрямками:

- контроль за використанням церковних земель в окрузі;
- робота зі скаргами та зверненнями прихожан;
- опіка шкільними справами;
- збір коштів на важливі єпархіальні проекти;
- акції на підтримку нужденних;
- допомога єпархіальному церковно-свічному заводу.

Контроль за використанням церковних земель в окрузі

Ще з часів Київської Русі церкви та монастирі мали у своїх володіннях немало землі. Влада всіляко сприяла господарській діяльності духовним і церковним інституціям, зменшуючи, а то й зовсім відмінюючи так звані земельні податки, закріплюючи за церквами землі в довічне користування.

У Ніжинському повіті також кожна церква мала у своєму розпорядженні певну кількість десятин як господарських, так і орних земель. Проте існував порядок їх ефективного використання. Без відома єпархіального управління священник будь-якого сільського приходу не мав права, скажімо, здавати в оренду церковну землю і самочинно визначати ціну орендодавцю і так же самочинно використовувати кошти, зароблені на оренді. Термін оренди землі, сума та порядок оплати за користування нею – все це було в компетенції лише благочинного. Кожний священник, який бажав здати певну кількість землі в оренду, мав повідомити це через офіційний друкований орган єпархії – «Черниговские Епархиальные Известия». У низці чисел цього видання

за різні роки віднаходимо такі повідомлення. Наведемо деякі з них, які стосувалися церковних земель другого благочинного округу:

«В с. Талалаївка Ніжинського повіту віддаються в оборочне утримання землі, що належить Параскевичській церкві, з 1 січня 1865 р. на 6 років. Бажаючі взяти участь у торгах, для отримання потрібної інформації можуть звертатися до благочинного, священника в селі Данині Петра Скорини» [7].

«В с. Кагарликах Ніжинського повіту віддаються з торгів у 6-річне оборочне утримання землі, що належить церквам; бажаючі – звертатися до благочинного, с. Данина Скорина [8].

Передача ведення земельних справ до компетенції благочинія допомагала виявляти і припиняти спроби окремих непорядних священників наживатися на землі. Подібний випадок стався в селі Сальному, коли священник тамтешнього приходу методом маніпулювання за чотири роки придбав у свою власність 56 десятин землі, майже половина з якої – присадибна, яка знаходилася в кращому місці села – навпроти церкви [9].

Робота зі скаргами та зверненнями прихожан

Церковний приход у згаданому вище селі Сальне виявився чи не найскладніший в окрузі. За п'ять років там змінилося шість священників. За оцінкою тодішнього керівника Чернігівської єпархії єпископа Веніаміна, «мешканці цього села були буйними й нечемними до тамтешніх священників» [10].

Не раз доводилося туди виїздити благочинному, аби на місці розібратися в причинах такого ставлення. Як з'ясувалося, проблема була не в прихожанах, а в самому священнику, який за 18 років служби в тамтешній Андріївській церкві зажив слави інтригана, скнари й користюлюбця. Звільнення такого і призначення на той прихід незабаром священника Матвія Полонського відразу розрядило ситуацію. Отець Матвій швидко порозумівся із розчарованими сальнянцями і незабаром став для них незаперечним авторитетом, результативно попрацювавши на цьому приході немало літ. А з благочинним Петром Скориною в нього відтоді зав'язалися щирі й теплі стосунки. Уже на схилі літ, прослуживши після Сального ще 50 років священником у Новій Басані, Матвій Полонський у своїх спогадах, написаних на схилі літ у роки Другої світової війни, тепло згадуватиме роботу благочинного округу Петра Скорини, називаючи його «шанованим усіма, і за заслугами глибокими» [11].

Під час таких поїздок до сільських приходів помічав благочинний і те добре, що роблять члени громад для церкви. Цілком очевидно, що заради розрядки напруження в Сальнянському приході та підтримки місцевих вірних отець Петро подав до Чернігова рапорт, у якому високо оцінює зусилля церковного старости села Сального, титулярного радника Олександра Кобеляцького щодо впорядкування і прикрашання місцевого храму та рекомендує митрополиту відзначити це. Резолюція митрополита на цьому рапорті була такою: «За християнську ревність приношу архіпастирську подяку шановному і доброму старості Кобеляцькому» [12].

Опіка шкільними справами

Цікавою є зніційована отцем Скориною історія про купівлю приміщення для школи в селі Кропивна.

Після переїзду на постійне місце проживання в інше село диякона тамтешньої Св. Варваринської церкви Кардовського залишилася хата, яку він виставив на продаж. Хата добротна, вона цілком могла підійти за приміщення церковноприходської школи, якої в селі не було. Втрачати такої нагоди не можна було, і священник села Микола Крещановський у травні 1879 року приїхав у Данину на пораду із благочинним.

Благочинний відразу приїздить у Кропивну, оглядає великий будинок, який

цілком підходив під школу: у центрі села, дві просторі кімнати, сіни, комора. Ще в дворі була клуня, сарай, погріб. Однак запрошена колишнім хазяїном сума – 140 рублів – для церкви була не підійнятною. В касі – менше половини.

Скорина вирішує зібрати сход села Кропивна. Переконає громаду в необхідності цієї покупки для громади. Рапортом від 12 червня 1879 року він повідомляє в єпархію: «...Будинок колишнього диякона Кардовського придбаний у власність Кропивнянської церкви – частково на кошти церкви, а більше – на кошти громади і пристосований для приміщення школи і мешкання псаломщика».

На цьому донесенні Скорини читаємо резолюцію Його Преосвященства: «В Консисторію до відома та для друку в «Єпархиальних известиях» [13].

Не стояв осторонь благочинний і від розв'язання нагального питання з будівництвом нової школи в своєму Данинському приході. Кількарічне будівництво Свято-Троїцького храму не давало можливості одночасно почати будову цієї школи, проект якої за його сприянням було виклопотано і затверджено. Але по освяченні храму в 1883 році настала черга й до школи в Данині. На її будівництво отець Петро виділив чималу суму власних коштів. А незадовго до смерті заповів передати на розвиток данинського шкільництва 1000 рублів, на церкву – 2500 рублів [14].

Збір коштів на важливі єпархіальні проекти

У рік обрання отця Петра Скорини благочинним розпочалися у Чернігові активні роботи зі спорудження нового приміщення духовної семінарії для казеннокоштных вихованців. Керівництво єпархії звернулося до священників з проханням посприяти збору коштів у приходах для цієї богоугодної справи. Активно ця робота проводилася в другому Ніжинському благочинні. У вересневому випуску «Черниговских Епархиальных Известий» за 1864 рік читаємо: «Благочинний 2-го округу Ніжинського повіту Петро Скорина в рапорті від 2 серпня за №140 прописав, що духовенство ввіреного йому округу з радісним бажанням виявило готовність жертвувати суми на потреби семінарії. Особливий ентузіазм виявив староста Антонієво-Феодосівської церкви села Рівчак Василь Безсмертний. Скорина при цьому рапорті передав першу суму на семінарію зібраних духовенством грошей – 337 руб. 80 к. На цьому рапорті резолюція Його Високопреосвященства: «В семінарське правління. Доброму старості – подяка моя душевна» [15].

Будівництво семінарії здійснювалося швидкими темпами, тому за короткий час виконано значний обсяг робіт. Це ж видання в січні 1865 року подало перший звіт за зроблене на будові протягом року. Згідно із цим звітом, на зведення корпусу вже пішло: 34000 пудів вапняку (4665 руб.); 440 сажнів мотузки (26 руб.); 1 млн. 340453 штук червоної цегли (7879 руб.); 396 пудів піску і смоли (226 руб.).

Другим важливим єпархіальним проектом було поліпшення умов побуту наставників Чернігівської духовної семінарії. В середині червня 1866 року публікується розпорядження єпархіального начальства про відрахування на ці потреби 45 процентів із церковних сум. Додатково до цього розпорядження виходить указ архієпископа Чернігівського і Ніжинського митрополита Філарета з проханням до всього клиру підтримати це починання. Офіційний друкований орган єпархії систематично вміщував повідомлення про надходження зібраних для цього проекту коштів.

Прізвище благочинного Скорини справно з'являється в цих зведеннях із зазначенням поданих від округу сум: один раз – 170 руб. 90 коп. і тричі – по 170 руб. 10 коп. (числа за 1 червня, 1 серпня, 1 і 15 вересня 1866 року), ще одна сума – 170 руб. 10 коп. (число за 1 червня 1967 року).

Надаючи важливого значення такій добродійній акції та бажаючи поширювати такі починання по всіх єпархіях Росії, Синод церкви в Петербурзі вирішив заслухати це питання на своєму засіданні. На подання єпископа Філарета групу церковних діячів Чернігівської єпархії було відзначено Благословінням Синоду – «за активну участь у зборі пожертв на будівництво приміщення для казеннокоштных вихованців Чернігівської семінарії». Серед відзначених – священник Петро Скорина із Данини.

Із Ніжинського повіту в цьому списку також був церковний староста Ніжинської Успенської церкви Артемій Чорний [16].

Під час акції збору пожертв на утримання Чернігівського єпархіального училища (розпорядження керівництва єпархії в січні 1880 року «Про додатковий збір на утримання духовно-навчальних закладів») традиційно відзначився округ Петра Скорини. Результати цієї акції в розрізі сіл другого Ніжинського округу були такі: найбільше зібрано пожертв у селах: Лосинівка (15 руб.), Данина, Рівчак, Макіївка, Сальне, Галиця (по 7 руб. 50 коп.), Шняківка (6 руб.), Безуглівка (8 руб.). Про підсумки цієї акції повідомляють «Черниговские Епархиальные Известия»: «Єпархіальне начальство висловлює подяку по благочинним: свящ. Богуславському та свящ. Скорині – за збір коштів в більшій кількості від інших благочинних з надрукуванням про це в «Єпархиальных известиях» [17].

Більш ніж через рік в опублікованій у цьому виданні Резолюції керівника єпархії знову зустрічається прізвище Петра Скорини – цього разу у справі збору пожертв на утримання жіночого єпархіального училища: «Оголосити подяку єпархіального начальства за доставку коштів на утримання жіночого єпархіального училища: Благочинним Красовському – за 44 р., Скорині – за 33 р., Степановському – за 35, Імшенецькому – за 32 р. При цьому пояснити, що інші благочинні доставили надто малі суми зборів по книгах попечительських» [18].

Акції на підтримку нужденних

Переконливими були прохання протоієрея Петра Скорини до вірних – прихожани і священики сільських приходів повсюдно відгукувалися на звернення свого благочинного поділитися з нужденними, бідними, хворими, голодними.

Такий приклад. Весною 1874 року значну територію Самарської губернії Російської імперії спіткав голод. У результаті неврожаю від недоїдання взимку стали масово вмирати люди. Повсюди церква забила на сполох та закликала після недільних богослужінь своїх вірних на допомогу. Не залишилася осторонь від біди і Чернігівська єпархія. Незабаром до Консисторії стали приходити повідомлення про збір коштів. У спеціальному випуску офіційної частини «Черниговских Епархиальных Известий» від 1 квітня 1874 року було подано інформацію про стан збору коштів у церковних приходях єпархії на допомогу голодуючим самарцям. Цікавими є ці статистичні дані. Відгукнулося на заклик 17 благочинних округів єпархії (до кожного округу входили зазвичай 15-20 церковних приходів). Суми, зібрані благочинними, були різними: від 11 до 167 рублів. Найбільшу суму було зібрано в другому окрузі Ніжинського повіту, який очолював Петро Скорина. В графі біля його прізвища значиться 273 руб. 20 коп. [19].

Допомога єпархіальному церковно-свічному заводу

І ще про один клопіт благочинного – Чернігівський єпархіальний церковно-свічний завод. Головна його продукція – свічки – доставлялася до єпархіального управління, а звідти, через благочинних, розходила по церквах. Завдяки діяльності цього підприємства єпархія отримувала значну частину коштів для своїх потреб.

Щороку «Черниговские Епархиальные Известия» у спеціальному додатку вміщували фінансову звітність про діяльність цього заводу та реалізацію його продукції в місцевих церквах.

Проаналізуємо, для прикладу, один із таких фінансових документів, що має довгу назву, – «Відомість про забір церквами Чернігівської єпархії із Чернігівського єпархіального церковно-свічного заводу свічок та інших товарів і про отримання за них як оплати готівковими коштами та матеріалами за 1901 рік». За цим документом можна з'ясувати, яка кількість свічок і на які суми реалізовувалася щороку в церквах у розрізі кожної церкви єпархії [20].

Візьмемо другий округ Ніжинського повіту, яким керував Петро Скорина. Так, у Данинську церкву із цього свічного заводу на початку 1901 року було доставлено 8 пудів свічок на суму 291 руб. 59 копійок. Багато це чи мало? Відповісти на це

запитання можна лише після проведеного порівняння. Сусідня Шатура запросила 6 пудів на суму 211 руб. 60 коп. Стільки ж привезено свічок у Шняківку, Заудайку. Найменше свічок у цьому окрузі використовували в церквах у селах Пашківка, Синяки (по два пуди), Безуглівка, Курилівка (по три пуди), Андріївка (чотири пуди).

Цікаво, що у Преображенській церкві містечка Носівка парафіяни в середньому за рік купували свічок усього лише на 7 пудів. Це на пуд менше, ніж у Данині.

А хто найбільше? Макіївка закупила 19 пудів на суму 651 руб. 55 к., Лосинівка (церква Іоанна Богослова) і Монастирище (церква Різдва Богородиці) – по 15 пудів. Друга в Лосинівці церква, Троїцька, – 11 пудів. Багато свічок ішло в Талалаївській церкві Св. Параскеви (13) та в Рівчаській Антонієво-Феодосіївській (11 пудів).

Проте, наскільки намоленою була Данинська церква (якщо брати показник горіння свічок перед образами), можна порівняти з іншими селами нинішнього Ніжинського району, яві входили до третього благочинного округу (це північна частина району) і з якими Данина схожа за тогочасною кількістю населення: Крути – Михайлівська церква – 2 пуди, Миколаївська церква у Вертіївці – 5 пудів, церква Різдва Богородиці у Березанці – 2 пуди.

Звичайно ж, найбільше свічок купували прихожани ніжинських храмів. Маємо цікаві статистичні дані для порівняння із селами. З усіх 16 церков Ніжина, що входили до першого благочинного округу (два монастирі в Ніжині – Благовіщенський та Введенський – не числилися за окремими округами, а були підпорядковані безпосередньо Чернігову), найкраще розходилися свічки в церкві Інститутській, що належала Ніжинській гімназії, де, як відомо, вчився М. Гоголь. Туди в 1901 році було доставлено 38 пудів свічок. До Богоявленської церкви – 31, Соборно-Миколаївської – 25, Воздвиженської – 23.

Підтримка інших проектів церкви

Збір пожертв був чи не найголовнішим клопотом благочинних округів. Окрім важливих єпархіальних проектів (таких як будівництво семінарії чи утримання єпархіального училища), що здійснювалися здебільшого коштом вірних самої церкви, щороку єпархіальне керівництво спускало до своїх низових структур рішення про необхідність підтримки інших разових або тривалих у часі проектів церкви.

Рішення ці друкувалися в офіційній частині «Черниговских Епархиальных Известий» й були обов'язковими для виконання. Більше того, на сторінках цього видання періодично подавалися дані в розрізі кожного благочинного округу. Висловлювалися подяки тим благочинним, де було зібрано найбільше пожертв, водночас зверталася увага на тих, хто відставав або неналежним чином організовував таку роботу серед прихожан.

З роками кількість таких проектів зростала. Скажімо, лише протягом 1901-1902 років благочинні округів зобов'язані були щомісячно звітувати до консисторії про хід збору пожертв більш ніж на двадцять ініціатив церкви.

Згрупуємо такі ініціативи тематично.

На найбільшому контролі начальства перебували ініціативи імператора та його дружини. У цей період такими були дві: ініціатива імператриці Марії Федорівни зі створення опікунського товариства на користь глухонімих (у Чернігові було створено губернський відділ цього товариства) та ініціатива імператора про допомогу Православному Палестинському Товариству.

Синод церкви приймав рішення про повсюдну підтримку будівництва знакових православних святинь в імперії. Такими всенародними будовами на той час оголошувалося відновлення з руїн стародавнього храму в місті Овруч на українській Волині, будівництво храму Св. Сергія на Куликовому полі в Москві.

Біди, стихії, війни, які на неозорих просторах імперії траплялися часто, постійно ставали спонукою для збору пожертв через церковні приходи. На початку XIX століття пожертви збиралися: на користь постраждалих нижчих чинів унаслідок війни з Японією; на користь хворих і поранених воїнів на Далекому Сході; на користь сліпих; на користь товариства боротьби з проказою; на розширення притулку «в ім'я Цариці Небесної» в Петербурзі; на користь Чернігівського відділення Товариства Червоного Хреста.

Інша група ініціатив провладу церкви стосувалася підтримки різних всеросійських товариств, які до церкви не мали ніякого відношення. Скажімо, в Данині збирали пожертви на користь товариства спасіння на водах, товариства захисту тварин, товариства підтримки флоту, товариства тверезості.

Прихожан усіх приходів Чернігівщини місцеві священники переконливо просили жертвувати на будівництво та прикрашання православних храмів у... Туркменістані, позаяк Російська імперія мала намір і надалі зросійщувати численних іновірців Середньої Азії.

Висновки

1. Головними напрямками діяльності другого благочинного округу Ніжинського повіту у другій половині XIX століття були: контроль за використанням церковних земель в окрузі; робота зі скаргами та зверненнями прихожан; опіка шкільними справами; збір коштів на важливі єпархіальні проекти; акції на підтримку нужденних; допомога єпархіальному церковно-свічному заводу.

2. Вірні сільських церков цього округу мали справу з високодуховним та авторитетним душпастирем, який у щоденних справах сповідував одну з найголовніших Божих заповідей – любові до ближнього та готовності надання безкорисливої допомоги тим, хто в цьому гостро потребував.

3. Високі показники зібраних в окрузі пожертв на різні проекти Чернігівської єпархії красномовно засвідчують, що прихожани данинської, як й інших церков округи, в основі своїй не були бідними й завжди готові були пожертвувати на богоугодні справи, що благословлялися церквою.

1. О благочинных округах: Распоряжение епархиального начальства // Черниговские Епархиальные Известия. – 1884. (Часть официальная). – №18. (15 сент.) – С. 495.

2. Там само.

3. Распоряжения епархиального начальства // Там само. – 1864. – №14. – 15 июля. – С. 132.

4. Там само. – С. 148.

5. Награждения // Там само. – 1866. – №9. – 1 мая. – С. 122.

6. Хроника // Там само. – 1885. – №6. – 15 мар. – С. 216-218.

7. Объявления // Там само. – 1864. – №23. – 1 дек.

8. Объявления // Там само. – 1865. – №2. – 15 янв.

9. Отець Полонський М. Спогади / Упоряд. Є. Марховська, О. Тарасенко. – К., 2012. – С. 163-164.

10. Цит. за: Отець Полонський М. Спогади / Упоряд. Є. Марховська, О. Тарасенко. – К., 2012. – С. 329.

11. Там само. – С. 169.

12. Распоряжения епархиального начальства // Черниговские Епархиальные Известия. – 1865. – №2. – 15 янв. – С. 54.

13. Хроника // Там само. – 1879. – №38. – 8 окт. – С. 509-510.

14. Протоиерей Петръ Васильевич Скорина: Некрологъ // Там само. – 1908. – №17. – 1 сент. – С. 694.

15. Хроника // Там само. – 1864. – №17. – 8 сент. – С. 194.

16. Решение Синода // Там само. – 1867. – №21. – 15 нояб. – С. 112.

17. Благодарность епархиального начальства // Там само. – 1880. – №14. – С. 159.

18. Распоряжения епархиального начальства // Там само. – 1881. – №13-14. – 1-8 апр. – С. 99.

19. О помощи голодующим в Самаре // Там само. – 1874. – №7. – 1 апр. – С. 125.

20. Ведомость о заборе церквями Черниговской епархии из Черниговского епархиального церковно-свечного завода свечей и других товаров и о получении за них ка оплату наличными деньгами и матералами за 1901 год // Там само. – 1903. – Доп. к №3 офиц. части за 1903 г. – С. 60-65.

Основною джерельною базою цього дослідження послужили публікації головного періодичного друкованого видання Чернігівської єпархії – «Черниговские Епархиальные Известия».

Йдеться про маловідомий у структурі єпархіального управління церквами в XIX столітті підрозділ – благочинний округ. На прикладі другого благочинія Ніжинського повіту та його багатолітнього керівника – настоятеля храму села Данини протоієрея Петра Скорини – висвітлюється діяльність цього підрозділу за такими напрямками: контроль за використанням церковних земель в окрузі; робота зі скаргами та зверненнями прихожан; опіка шкільними справами; збір коштів на важливі єпархіальні проекти; акції на підтримку нужденних; допомога єпархіальному церковно-свічному заводу.

Вперше подано структуру благочинних округів Ніжинського повіту. Наводяться біографічні дані керівника округу, який на цій посаді працював більше 40 років.

Наведені статистичні дані зібраних пожертв на важливі проекти Чернігівської єпархії засвідчують, що прихожани сільських храмів часто жертвували значні суми на ці справи, мали високу духовність і сповідували головну Божу Заповідь – любов до ближнього (людини).

Ключові слова: благочинний округ, єпархіальне управління, село Данина, протоієрей Петро Скорина, церковні землі, школи, свічний завод.

Речь идет о малоизвестной структуре епархиального управления церквами в XIX веке – благочинном округе. На примере второго благочиния Нежинского уезда и его многолетнего руководителя – настоятеля храма села Данины протоиерея Петра Скорина освещается деятельность этого подразделения за следующими направлениями: контроль за использованием церковных земель в округе, работа с жалобами и обращениями прихожан, опека школьными делами, сбор средств на важные епархиальные проекты, помощь церковно-свечному заводу.

Ключевые слова: благочинный округ, епархиальное управление, село Данина, протоиерей Петр Скорина, церковные земли, школы, свечный завод.

The village of Danyna as the centre of Archpriest district

Publications of the main printed issue of Chernihiv eparchy «Chernigovskie Eparchialnie Izvestiia» have become the main basis of this investigation.

The article deals with not well-known subdivision in the structure of church eparchial administration in the XIX century which is Archpriest district. The activity of this subdivision on the example of the second spiritual division of Nizhyn district and its longstanding leader Petro Scoryna, the senior priest of Danyna church is being studied according to such directions: control over the usage of church lands in the district; the work with parishioners' complaints and applications; collection of means for important eparchial projects; actions in support of the miserable; assistance to eparchial candle factory.

The structure of the Archpriest spiritual divisions in Nizhyn district has been given for the first time. The biographical data of the leader of the division, who had worked more than 40 years in it, have been presented.

Statistic data about the means, collected for important projects of Chernihiv eparchy, presented in the research, prove that parishioners of village churches donated considerable sums of money, were very spiritual and professed the main commandment of the God – love to a fellow man, to a human.

Key words: Archpriest spiritual division, eparchial management, village of Danyna, archpriest Petro Scoryna, church lands, schools, candle factory.